

culturele traditie, verrijkt met de ontdekking, de aandacht voor het heden. Het is het geheel van creaties en hun verspreiding, de produkten van een veeltal van kunstenaars uit eenzelfde groep (etnisch, religieus, ideologisch of sociaal) die de publieke verworvenheid van het cultureel patrimonium wordt.

Men zou ook kunnen zeggen dat de cultuur de notatie, de permanente registratie (in al zijn vormen) is van de artistieke creaties, van de proposities van het denken en van de praktische kennis. Het eigen van een cultuur is zijn vitaliteit. De cultuur groeit altijd uit de culturele traditie om haar verder te zetten of te verwerpen. Het oeuvre keert naar de tijd en de traditie terug om een ander oeuvre te creëren in het heden. De produktie-omstandigheden zijn niet vaak die van de vrijheid, maar een oeuvre die naam waardig impliceert altijd een veeleisender notie van de vrijheid. En is het niet aan deze vrijheidseis dat we, net als in de liefde, de authenticiteit van het oeuvre herkennen. Elk kunstwerk is een uitnodiging aan de vrijheid, maar doet naargelang het niveau van zijn conceptie een beroep op verschillende uitdrukkingen van die vrijheid.

In de mate dat de 'poëtische droom' van de mens een representatie is van de concrete en actieve ontdekking van zijn zintuiglijkheid en van de daadwerkelijke weg die hij hierdoor kan afleggen, zou men kunnen zeggen dat de creaties van de mens waarachtiger en solider zijn dan de mens zelf. En dat de poëtische droom van deze creaties waarachtiger en solider is dan de creaties die zelf vergankelijk zijn, maar waarvan het bestaan niet kan uitgewist worden? En wel omdat iedere creatie door het Een en het Al, het Binnen en het Buiten, het Zeggen en het Luisteren, het Intelligente en het Sensibele in zich te verenigen, tijdloos wordt?

Iedere nieuwe creatie is een vertaling in een concrete taal van de abstractie waarin zich het menselijke bewustzijn beweegt.

De kunstenaar, die de motor is van dit bewustzijn, verdwijnt achter zijn oeuvre.

Deze Cultuur, universeel menselijk in haar concretisering van de herinnering, in haar tegenwoordigstelling, functioneert en reproduceert zich buiten de Macht, buiten het systeem om. Een religie kan een keurslijf opleggen en de stroom van de creativiteit verplichten te meanderen, en het resultaat kan briljant zijn, zoals de christelijke schilderkunst of de arabische calligrafie het aantonen, maar een religie kan een cultuur niet volledig wurgen als ze er een nieuwe wil uit creëren. Een fascistische ideologie daarentegen kan door een aanval op de energie zelf van de creator, door een nivellering van onderaf, een cultuur bedreigen en vernietigen.

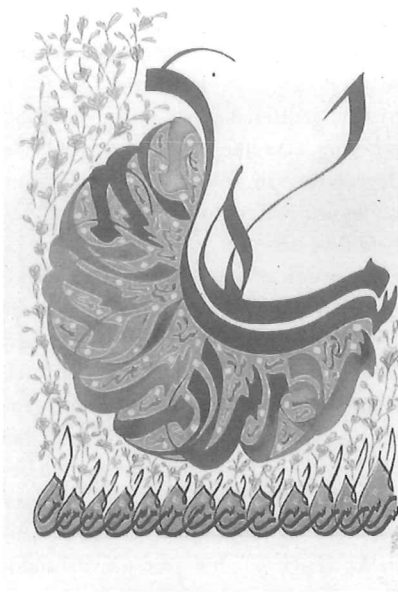
Elite

Zonder extreme voorbeelden aan te halen, kan opgemerkt worden dat voor eender welke politicus een theater, een concertzaal, een galerie of een opera geprivilegieerde plaatsen voor een elite zijn (terwijl de gebouwen waarin de bureau-

craten zich ophopen in zijn ogen de echte plaatsen van het volk zijn). Ja, de politici spreken allemaal over 'elite', over 'academische cultuur' om haar te promoten in kleine cirkels of om haar uit de dagelijkse werkelijkheid te bannen met het onaanvaardbare voorwendsel dat ze niet 'voor het volk' is. Twee houdingen die bijdragen tot het opzettelijke verlies van deze cultuur. Voor de cultuurmens zijn deze plaatsen prioriteiten die voor iedereen open moeten staan. Wanneer men spreekt over een democratische cultuur, dan gaat het niet om de verarming, de uitwissing of de vernietiging van een cultuur, maar wel om het vergemakkelijken van de toegang tot die cultuur, in al haar finesses, in al haar grootsheid, voor de minst bedeedden onder ons. Uiteraard zal dat hen doen ontwaken en zullen zij niet meer zo gedurig hun vernederende levensomstandigheden van onwetenden en verschoppelingen ondergaan... Ieder moreel of sociaal organisme dat zich de poging ontzegt om door middel van verbeelding tot organisatie van de chaos en peiling van het onbekende te komen, aanvaardt daadwerkelijk de fataliteiten die de mens inperken en zijn onderwerping in het algemeen, hetzij aan een concept, een geloof of een macht.

Of het nu gaat om degene die schrijft of degene die leest, degene die schildert of degene die kijkt, degene die de maat slaat of degene die danst, degene die een smaak ontwikkelt of degene die het oeuvre opeet, dit opgaan van het mentale in een geprivilegieerd vitaal element, deze communicatie van een fragment van het menselijk bewustzijn met zijn reservoir, draager van een diepgang in de tijd, van een dichtheid in de huidige ruimte, een kort moment vol licht, een intieme gemeenschap met het Al van onze essentie, legt aan de ethiek de plicht op om 'meer te zijn', om vrij te zijn.

De gedragingen ten gevolge van sociale verdrukking of uitsluiting hebben uit

Vrede / Kalligrafie Salah Al-Moussawy

«De cultuur kan wat de politiek op dit ogenblik niet durft, wat de economie niet wil, en de sociale sector niet kan: de verschillen waarderen en waar mogelijk vermeerderen. Voor de politiek betekenen 'verschillen' een herverdeling van de macht, voor de economie betekenen 'verschillen' een verkleining van de consumptiemarkt, voor de sociale sector betekenen 'verschillen' een teveel dat niet meer te overzien is. Alleen cultuur lijkt fundamenteel een interesse in het 'verschil' te hebben, lijkt fundamenteel verschil te zijn. Het verschil is de verhouding tot de andere.»

Erwin Jans in het persdossier van Het Berberfestival, georganiseerd door de Koninklijke Vlaamse Schouwburg, van 17 tot 21 december 1994.